

**RIPPL-RÓNAI JÓZSEF
A GESZTI KASTÉLY
KERTJÉBEN, 1912 KÖRÜL**

N^o
94

Nº 94

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

A geszti kastély kertjében, 1912 körül | *In the Garden of Geszti Castle, around 1912*

Olaj, papírlemez | Oil on paperboard, 70 x 100 cm
Jelezve balra lent | Signed bottom left: Rónai

ÉLETMŰJEGYZÉK-SZÁM | OEUVRE CATALOGUE NR.: MKCS-C-I-36/36/2529.

| In.: Genthon István: Rippl-Rónai József műveinek jegyzéke. (kézirat)
MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Adattár¹

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

| korábban Spitzer Hermann (Szikszay Ármin) gyűjteményében (feltehetőleg 1923-tól)

Kezdő ár | Starting price: 160 000 000 Ft / 400 000 EUR

Becsérték: 300 000 000 – 400 000 000 Ft

Estimate: 750 000 – 1 000 000 EUR

A FESTMÉNYRŐL KÜLÖN KIADVÁNY KÉSZÜLT | THERE IS AN EXTRA BOOKLET ABOUT THIS PAINTING

VIRÁGJUDIT GALÉRIA

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF

A geszti kastély kertjében, 1912 körül

VIRÁGJUDIT GALÉRIA

www.viragjuditgaleria.hu

KASZÁS GÁBOR:

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

A geszti kastély kertjében, 1912 körül | In the Garden of Geszti Castle, around 1912

71 „...fontos, sőt fontosabb, hogy a színek erejének fokozását megtanuljuk, s ezt a látszólag csak technikai tudományt, de tulajdonképp a művészi előadásnak egy oly módját, mely a festést magasabb rangú művészetté teszi, a készülő műbe feltétlenül beleadjuk. Iskolában nem lehet azt tanulni, mástól nem lehet elsajátítani, megmondani is nehéz, hogy mi az ... az ember mégis csak magától talál rá a saját, mindig újat próbálgató, kutató festégetése közben.”

KASZÁS GÁBOR:

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

A geszti kastély kertjében, 1912 körül | In the Garden of Geszti Castle, around 1912

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

*A geszti kastély kertjében, 1912 körül | In the Garden of Geszti Castle, around 1912*Olaj, papírlemez | Oil on paperboard, 70 x 100 cm
Jelezve balra lent | Signed bottom left: RónaiÉLETMŰJEGYZÉK-SZÁM | OEUVRE CATALOGUE NR.: MKCS-C-I-36/36/2529.
| In.: Genthon István: Rippl-Rónai József műveinek jegyzéke. (kézirat)
MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Adattár¹

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

| korábban Spitzer Hermann (Szikszay Ármin) gyűjteményében (feltehetőleg 1923-tól)

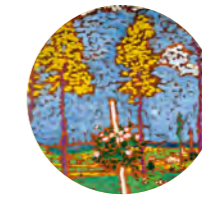
Kezdő ár | Starting price: 160 000 000 Ft / 400 000 EUR
Becsérték: 300 000 000 - 400 000 000 Ft
Estimate: 750 000 - 1 000 000 EUR

1. Rippl-Rónai József és Lazarine

Társasági élet Somogyban

Párizsból való hazatelepülését követően Rippl-Rónai József élénk társasági életet folytató Kaposvárott. A helyi nobilitások közé nem csupán a francia fővárosból érkező hírnév, valamint a pesti Könyves Kálmán Szalonban megrendezett tárlat és aukció sikerei emelték, hanem a Kaposvárott 1905-ben, illetve 1906-ban rendezett két kiállításának elismerése is

tovább növelte renoméját. Támogatóinak köszönhetően megvásárolta a Róma-villát, s fokozatosan a somogyi megyeszékhely kulturális és társasági életének egyik fontos motorja lett. Kivette részét a városi múzeumok szakmai tevékenységéből, fiatal képzőművészeket, s olyan hírességeket csábított Kaposvárra, mint például Ady Endre.

2. Rippl-Rónai József: *Jelenet gróf Somssichék kertjében, 1912–1913*
Párizs, Musée d'Orsay

3. Rippl-Rónai József: *Terasz Somssich Géza kaposzegyi kaszvárháza előtt, 1910 körül*

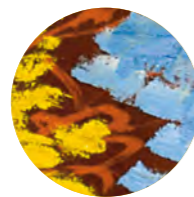

4. Rippl-Rónai József: *Somssich gróf portréja, 1910 körül*
magántulajdon

5. *Esküvői csoportkép*
Rippl-Rónai Ödönnel a Fő utcai kertben

I. FEJEZET

Rippl-Rónai legelső, s talán legfontosabb kaposvári támogatói és barátai a Somssich család tagjai voltak, akikhez diákkori ismeretség fűzte a festőt. A família Somogy megye egyik legpatinásabb nemesi családjá volt, amely a 20. század elején azzal került az országos napilap és magazinok címlapjára, hogy a két Somssich-fíú, József és Géza, gróf Szőgyén-Marich László, az Osztrák-Magyar Monarchia berlini nagykövetének lányait vette feleségül. A család arisztokrata kapcsolatainak jellegéről mi sem árulkodik jobban, minthogy Somssich Géza elsőszülött gyermekének keresztapja maga II. Vilmos német császár volt. A földbirtokos család Somogy kulturális életében is jelentős szerepet játszott: Somssich Géza 1909 és 1928 között a Somogymegyei Múzeum-Egyesület elnöki posztját töltötte

be. Kastélyában pedig „nagyobb könyvtár is, egy nagyértékű és ritka becsű, több száz darabból álló japán képgyűjtemény, sok meissenai parcellán, modern magyar mesterek festményei és az ide tartozó Vota-pusztán talált kőkori régiségek álltak.”²

„Somssich Géza grófnál voltam egész héten át. Kellemes társaság, Ő, minden érdeklő és értelmesen szól is hozzá. Egy párszor vadásztunk (mellékesen jelentem, hogy egy sánta őzet lőttem) igen sok nagy sétát csináltunk 4-5 óra hosszat árkon-bokron, hegyen, völgyön, a legrettenetesebb esős, csúszós időben. Festettem is. Őt. Nagyon szereti. Fehér szobában ül. Olyanformán él, mint én Kaposban. A Kopaszhegyi lakása egy kasznár ház - 3 szobája van. Fehér falak igen közönséges egyszerű bútortzat - amit átvett a volt

kasznártól. De jól illik ő hozzá, mint volt huszár kapitányhoz” – írta 1905-ben Rippl-Rónai József öccsének, Ödönnek.³ De a festő nemcsak a gróf birtokában álló „kasznár házban”, hanem Somssich által 1912-ben építtetett új kastélyban, valamint a család tulajdonát is képező kivadári, kaposújlaki, valamint körtvélyesi kastélyokban is gyakorta megfordult. Somssichék mellett Rippl-Rónai több alkalommal járt a Zichy és az Inkey, Somogy másik két patinás családjának birtokain is. E famíliák uradalmi központjainak neve, mint például Lengyeltóti vagy Iharos, számos esetben felbukkan a művész kiállítási katalógusainak képcímei között. Rippl-Rónai szívéhez talán Inkey László lakajos Bogát-pusztai kastélya állhatott a legközelebb, hisz az épület többször is felbukkan az életműben.

A Somssich, a Zichy és Inkey családok mellett Rippl-Rónai szívesen élt Goszthony Mihály meghívásával is, aki a század elején a bárdudvarnoki nemesi kastélyban rendezkedett be. Goszthony a Kaposvár-Fonyódi helyi érdekeltégű vasút részvénytársaság felügyelőbizottságának elnöke, földbirtokos, szőlő- és haltenyésztő volt. Lányát, a fiatal Goszthonyi Máriát Rippl-Rónai terelgette később a festészet felé. Bárdudvarnokon, Thomán István jóvoltából, a Waldbauer-Kerpely kvartett szép előadásait hallgatva gyakran adott egymásnak randevút a helyi szellemi elit. A szintén kaposvári kötődésű Thomán, aki többek között a budapesti zeneakadémia tanára volt, nemcsak a vonósnegyes tagjait,

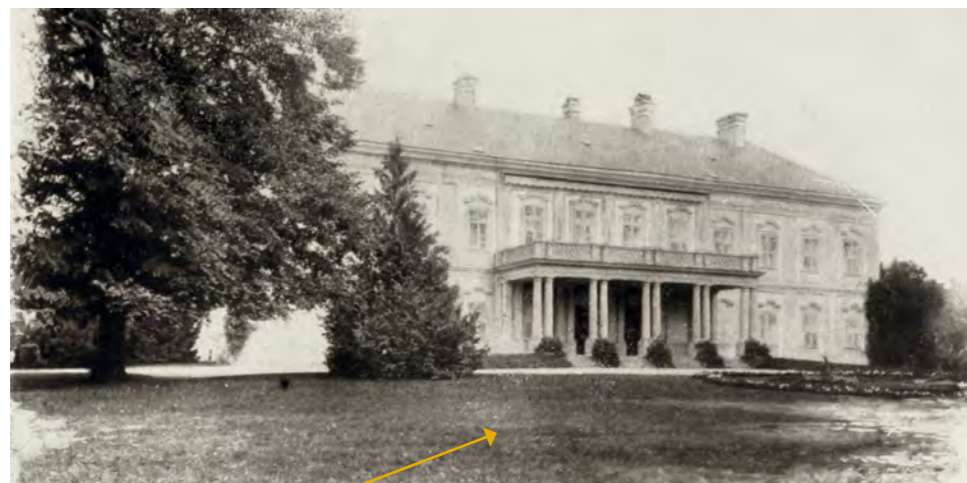
hanem olyan hírességeket is Somogyba csábított, mint például Jászai Mari, vagy egykori diákjai közül Bartók Béla és Dohnányi Ernő.⁴

Rippl-Rónait művészeti kapcsolatok, főként a közösen eltöltött párizsi évek fűzték Kunffy Lajoshoz. A Somogytúron élő alkotó népi életképei mellett mintagazdaságáról is elhíresült. A több mint 1000 holdas birtokon erdő és szántóföldterületek mellett ménese, gulyája, halgazdasága, szőlőültetvénye s még vízimalma is volt a piktör barátának. „Józsai bácsi még sokat járt régi barátjához, Kunffy Lajos festőművészhez Somogytúrra, gyakran találkoztak Kaposvárott is, ahol egy kávé mellett eldiskuráltak a Turul kávéházban, azonban nem emlékszem, hogy láttam volna őt vagy Ella asszonyt a Róma villában” – írta Kunffyról Paris Anella visszaemlékezéseiben.⁵

Rippl-Rónai a somogyi arisztokrácia tagjai mellett, Kaposvár előljáróival, prominens polgáraival is szoros kapcsolatot ápolt, melyről számtalan portré és karikatúra tanúskodik. Roboz István író és lapszerkesztő, Csukly Károly jegyző és felesége, Ullmann doktor és családja, a már említett Thomán István, Holló és Halvax ügyvédek és családjaik, illetve Darnay vaskereskedő is gyakori vendégek volt a Róma-villában. Róluk és másokról festmények, de Wolf tanácsosról, Poór ügyvédéről, Langsfeld fényképészről baráti viccelődő rajzok is születtek.

6. Rippl-Rónai József: A lengyeltóti Zichy kastély, 1902 Debrecen, Antal-Lusztig-gyűjtemény

7. Lengyeltóti – Gróf Zichy Béla kastélya. Közli: Borovszky Samu: Somogy vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. 1914, 112b

8. Kivadár – Gróf Somssich Adolf kastélya. Közli: Borovszky Samu: Somogy vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. 1914, 111b.

9. Bogát-pusztá – Inkey László kastélya, 1920 körül

10. Rippl-Rónai József: Böcklin felhők a bogáti kastély felett, 1905 körül Boston, Yale University Art Gallery

11. Kunffy műterme Somogytúron, 1904 az oszlopnál öccse, sógornője, és Ella asszony a gyermekekkel

12. Rippl-Rónai József: Lovas a nágocsi Zichy kastély udvarán, 1905 körül magántulajdon

I. FEJEZET

Rippl-Rónai persze nem csak meghívásokat „teljesített”. Barátait ő maga is szívesen látta vendégül a társasági eseményekhez is kiváló adottságokkal rendelkező Róma-villában. A ház tágas kertje, a finom ízléssel berendezett szobák terei tökéletes helyszínt biztosítottak akár nagyobb összejövetelek számára is. Művészi hírnevének szárba szökkenésével a fent említett somogyi notabilitások mellett, a főváros kulturális életének neves személyiségei is egyre gyakrabban megfordultak a birtokon. Járt itt például Vitéz Miklós és Kozma Lajos, akik többek között Rippl-Rónai partnerei voltak a Művészház *Keleti kiállításának* szervezésében. A Budapesten úttörőnek számító tárlat anyagát lényegében négy „amateur” kollekcijából állították össze. A már említett két vendég mellett Brunner József és maga a festő is több tárgyat kölcsönzött a fauveizmus és a kubizmus fontos forrásvidékének számító, az afrikai primitív és a kelet-ázsiai művészet

berkeibe kalauzoló kiállítás számára.⁶ S persze a villa vendége volt Ady Endre is, akivel Párizs iránti közös rajongásuk okán könnyen és gyorsan közös nevezőre jutott Rippl-Rónai. Igaz első látogatása után csak bő öt évvel, de annál nagyobb tisztelettel emlékezett meg a költő a közösen eltöltött napokról, Rippl-Rónai franciás művészetéről, melyet Ady még saját költészeténél is őszintébbnek, igazibbnak tartott:

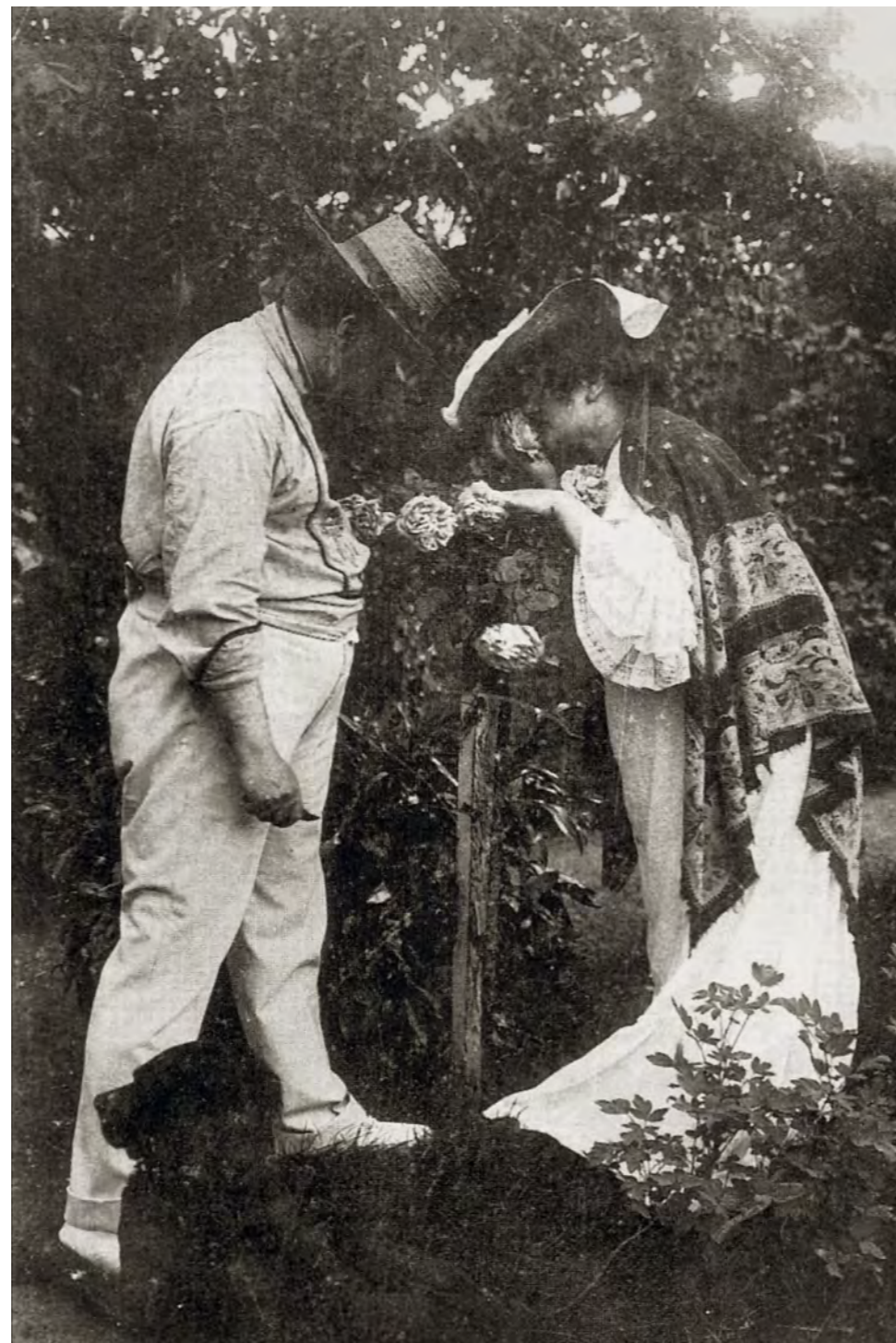
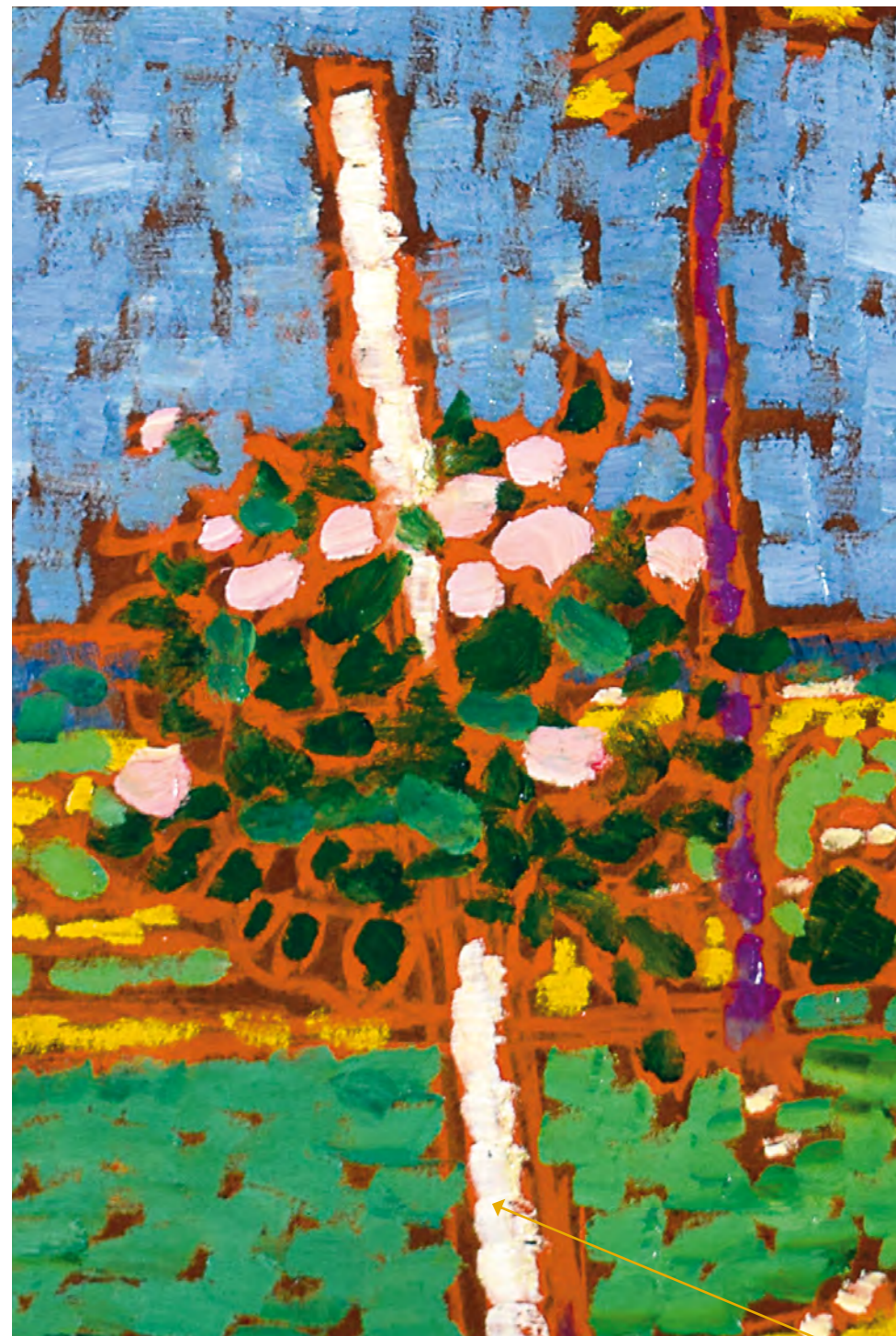
„Büszke és irigy vagyok egy szép és nagyszerű úrra, akit Rippl-Rónai Józsefnek hívnak az emberek idelelenn s az angyalok odafenn. Első találkozásom vele Párizsban történt, a Grand Palaisban, a Szalonban, kiállításon, régen. De volt hála istennek gusztusom hozzá, hogy haza megírhasam: ez a magyar piktor, akinek lépcsőfalra dugták a képét, vagy a legnagyobb, vagy majdnem a legnagyobb.

13. A nágocsi Zichy kastélya, 2020

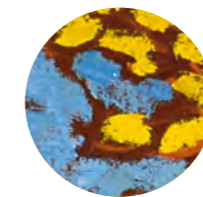

14. Iharosberény - Báró Inkey József kastélya.
Közli: Borovszky Samu: Somogy vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. 1914, 92.

15. Rippl-Rónai József és Lazarine a Róma villa kertjében, 1912

I. FEJEZET

Így voltam vele sokáig, amíg egyszer Kaposvárott fölolvastam nem tartottam, s Jóska a nyakamba nem borult, s másnap ebédre meg nem hívott. Bocsásson meg Bródy Sándor bátyám, de Rippl-Rónai Jóska szebb, magyarul szebb, férfiasabb még nálánál is. Ebéd előtt este kellett kimennünk a hegyi villába, s Rippl-Rónai Jóska - rossz házigazda - elkésett. Egész Kaposvárt fölkutatta, hogy abszintet szerezzon a vendégének, aki Párizsban nyolc-kilenc évig járt. Kapott is egy fél üveg ilyes méreg-italt, s ő, aki ezt szintén nem issza, elbámult, hogy én is csak Zilahon és Debrecenben élveztem ilyesmit. Párizsban talán, én, abszint-költő, aligha ittam három poharat, inkább Pesten. Másnap ismertem meg szépen és jól Rippl-Rónai nagyszerű asszonyát, Lazarine-t s kis fogadott leányát, Anellát, aki már nagy leány lehet azóta, s a szemei pedig szebbek. Ez az öreg, szép fiú bizonyosan zseni, nagyon nagy ember s felséges életű. Még dekoráló

hajlandósága is amellet szól, hogy szépíteni kívánja a világot, amelyre ez ráfér.¹⁷ Figyelembe véve Rippl-Rónai roppantul gazdag életművét, e társasági összejövetelek állandó eleme lehetett mikor a mester pasztellkrétát vagy ecsetet ragadva megörökítette az összesereglett vendégeket, a baráti beszélgetéseket, a helyszínt, a vendéglátók és patronusok kastélyait, parkjait, s nem utolsó sorban a Róma-villa teraszát. Genthon István kéziratos oeuvre-jegyzéke tíznel is több olajjal festett kastélyábrázolásról tesz említést, ami egyértelműsíti, hogy ez volt a somogyi évek egyik legkedveltebb témája Rippl-Rónai számára. A festő eme alkotásainak többsége dús virággyakkal, művészien nyírt bokrokkal övezett épületeket, kertészleteket ábrázol, melyek közül talán épp a Magyar Nemzeti Galériában őrzött *A geszti kastély Somogyban* (1912 körül), valamint annak párdarabja, *A geszti kastély kertjében* című alkotások a leggyönyörűbbek.

16. Társaság a ház előtt, 1912. Középen profilban Rippl-Rónai áll Balogh Rudolf felvétele. Közli: Vasárnapi Újság, 1912, 39. 783.

17. A Vasárnapi Újság 1912. 39. számának címlapja Balogh Rudolf: Rippl-Rónai József kaposvári kertjében című felvételével

18. Rippl-Rónai József

Halmos Imre geszti kastélya

19. Rippl-Rónai József: *A geszti kastély Somogyban, 1912*
Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

20. Halmosi Imre úrilaka, Geszt.
Közl.: Borovszky Samu: *Somogy vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. 1914, 81.*

21. Rippl-Rónai József:
Társaság a Róma villa kertjében, 1910 körül
magántulajdon

22. Rippl-Rónai József: *Sárga kastély (Alsóbogát), 1910 körül*
Szeged, Móra Ferenc Múzeum

23. Rippl-Rónai József: *Teleky kastély, 1910 körül*
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Kaposvár szellemi elitjéhez tartozott Halmos Imre is, a Geszti és Felső-Segesd környéki földbirtokos. Igazgatósági tagja volt a Kaposvári Takarékpénztárnak, s bár tisztségétől 1914-ben megvált, majd 1917-ben Somssich Gyulának eladta geszti birtokát, továbbra is rendelkezett somogyi földekkel. A századfordulón azzal hívta fel magára a helyi körök figyelmét, hogy a környéken található többségében 18-19. századi úrilakok és kastélyok helyett inkább arra esett a választása, hogy új rezidenciát építtetett családjá és önmaga számára Somogygesztiben. A romantikus stílusú épület igazi különlegesség volt a maga

idejében. Az úrilakot egzotikus növényekkel tarkított angolkert övezte, melyhez csónakázótó, lovarda tartozott a kastély külterületén, míg az épület tetején egy úszómedence is helyet kapott. A házat sajnos a második világháborúban találat érte, melyet röviddel később le is bontottak. Ma a község művelődési háza áll az egykor méltán híres rezidencia helyén. Akárcsak a Róma-villa kertjében, illetve a Bogáton és Kopaszhegyen készült festményeken a geszti kastély kertjét ábrázoló olajképen is a kontúrok és a színpompás felületek dekoratív ritmusa teremti meg a részletekben is gazdag látványt.

II. FEJEZET

24. Rippl-Rónai József: Kastélykert, 1910 körül.
Közl: Rippl-Rónai József emlékezései.
Budapest, Nyugat, 1911, 113.

25. Rippl-Rónai József: A bogáti kastély és parkja, 1905
Kaposvár, Rippl-Rónai József Múzeum,
Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény

26. Rippl-Rónai József:
A somogytúri kuria kertjében a veranda előtt, 1907 körül.
Közl: A ház, 1909, 1-2. 53.

Rippl-Rónai „kukoricás” stílusa a fauve-ok esztétikájának fényében nyúlt vissza saját, korábbi modern kísérleteihez. Az 1890-es években készült alkotásainak finom dekorativizmusa, valamint a nabis síkfestészetének újbóli alkalmazása már átütő erővel van jelen a somogyi kert és parkrészekben. A baráti összejövetelek tálcán kínálták számára a jobbnál jobb témákat, így a kert és az ember kapcsolatának érzelmileg temperált és idealizált hangulatképei Rippl-Rónai legszebb kísérletei. S talán nem túl merész állítás kijelenteni, hogy ennek a ciklusnak épp A geszti kastély kertjében című festménye az egyik, ha nem a legkiérleltebb darabja: a lecsendesített téma, a finom hajlékony részletek elmélyítik a nyugodt szemlélődés lehetőségét, míg a kép színekomponálása varázslatos egységgé olvasztja a kert motívumait.

71

A kecses sárga fák, az előtérben álló karózott rózsabokor hajlékony motívuma azonos súllyal járulnak hozzá a sikkkompozíció összhathatásához. A mester technikája a felszabadult festői magabiztosság nagyvonalú gesztusának tekinthető, mely talán nem is tudatos része Rippl-Rónai művészetének: „Hiszen lehet a kép jó, ha másképp van is festve, különösen, ha jó ízlésű művész festi, lehet jó a »fekete« is, de bizonyos, hogy sohase hat oly fiatalnak, oly erőteljesnek, mint az ilyen dekoratív hatású, kellemes virágszinekből összeállított kép. – Megvallom, a legbensőbb indítóokkal nem vagyok egészen tisztában, nem is kutatom azokat.”

A kert a somogyi évek talán legkedveltebb témája Rippl-Rónai számára. Azonban ezek az alkotások távol állnak a korszak anekdotizáló életképfestészetétől és a plein air piktúra intim természetimádatától. A társasági jeleneteket megörökítő festményeken nem az esemény, a történet, mint inkább az állapot, a hangulat dominál. A kert motívuma ugyanis Rippl-Rónainál mint a kései szimbolizmus kedvelt témája elevenedik meg, s mint ilyen, a belső érzelmi világ kivetülésének tekinthető.

A kert a századforduló művészetének egyik központi témája volt. Kiemelt szerepét a szimbolikus vonatkozásai tették izgalmassá. Akár a francia Odilon Redon, Pierre Puvis de Chavannes, vagy Maurice Denis alkotásait, akár Gulácsy Lajos festményeinek parkrészeit, ligeteit szemléljük, elsősorban az eszményi, idealizált táj és az időtlen természeti

képződmények szépsége nyűgöz le bennünket. Az 1890-es években Rippl-Rónai műtermében is hasonló zsánerű, a francia szimbolizmus hatásáról árulkodó művek születtek. A Nabis-csoport, valamint Siegfried Bing Maison de l’Art Nouveau-jában kiállító modern francia művésztársak hatására saját iparművészeti tevékenységében is egyre gyakrabban bukkant fel az idealizált táj motívuma. A formakincs átalakulásának legjellemzőbb példája az Andrássy Tivadar számára készült ebédlő egységes világa és ikonográfiája volt. Ám a dekoratív kontúrok játékára épülő, síkszerű komponálásmód nemcsak iparművészeti alkotásainak, hanem ekkor készült festményeinek is sajátja. Elég talán csak az *Alföldi temető* (1894) című művére gondolnunk, ahol a szimbolizmus dekoratív formavilága mellett, a későbbi „kukoricás” képek pointillista technikája is megjelenik már.

A kert témájának 1905 körüli ismételt felbukkanását egyrészt a fauve festészet friss impulzusai, másrészt a somogyi kastélyok, úrilakok, valamint a Róma-villa nyújtotta környezet hozta magával. A „kukoricás” képek sikere annak volt köszönhető, hogy Rippl-Rónai képes volt ötvözni a modern francia festészetet a hazai igényekkel és elvárásokkal. Fő utcai enteriőrképein eleinte Gauguin és a nabis, Vuillard és Bonnard szimbolista ihletésű festészetével igyekezett mindezt megvalósítani. Majd 1906-tól, a fauveizmus és Matisse alkotásainak hazai térnyerésével maga is az újra divatosá váló „megvadított” pointillizmussal kísérletezett.

27. Rippl-Rónai József: Alföldi temető, 1894
magántulajdon /részlet/

28. Rippl-Rónai József: Alföldi temető, 1894
magántulajdon

Hasonlóképp, ahogy Csáth Géza ír *A varázsló kertjéről*: „Sajátos növényvilág tenyészett itt. Hosszú szárú, kürt-alakú virágok, amelyek szirmai mintha fekete bársonyból volnának. A sarokban lilombokor, óriási kelyhű fehér liliomokkal megrakodva. Mindenütt elszórva alacsony, vékony szárú fehér virágok, amelyeknek egy szirma, csak egy szirma, gyenge piros színű volt. Úgy tetszett, hogy ezek bocsájtják azt az ismeretlen, édes illatot, amelyet szagolva az ember azt hiszi, elakad a lélegzete. A kert közepén egy csomó biborpiros, kővér virág terpeszkedett. Húsos, selymes fényű szirmaik hosszan lógtak le egészen a magasra nőtt, haragoszöld színű fűbe. Mint egy kaleidoszkóp, úgy hatott ez a kis csodakert. Közvetlen előttem a nőszirmos lila virágai nyíltak. Százféle virágillat tevődött össze a bódító szagában, s a szívárvány minden színét megtalálhattad a virágok színében.”

A varázslatos harmónia és a béke egyensúlya Rippl-Rónai iparművészeti tevékenységében is új fejezetet nyitott, mely az 1910-es évek fordulóján tetőzött. Üvegablakterveken dolgozott az Iparművészeti és az Ernst Múzeum részére, valamint barátja, Somssich Géza 1912-ben felépült úrilaka számára újra komplex feladatokat vállalt: üvegablakok mellett, komplett ebédlőtervek készítéséhez látott.

A *Magyar Iparművészet* hasábjain, 1911-ben a festő iparművészeti tevékenységét ismerető írás jelent meg Lázár Béla tollából.⁸ A szerző plasztikusan mutatja be a „kukoricás” képek és az új dekoratív tervek stiláris kapcsolatait: egyrészt az iparművészeti munkák között két festmény, két jellegzetes „petyegtetett” kerti jelenet is szerepel, melyeket Lázár – vagy a művész – falfestmény- és gobelintervekként aposztrofált. Másrészt a gobelin- és üvegablaktervek, valamint a kukoricás képek a szimbolizmus és a szecesszió motívumvilágát idéző, kecses nőalakok, stilizált kertrészletek tematikai azonossága mellett, a szín-, illetve sematikus formavilágát is egymás rokonjelenségeként tüntette fel. A párhuzam tisztán bontakozik ki az iparművészet és a festészet egymásba oltottságában: a fauve-os pointillizmusból kiinduló „kukoricás” képek kompozicionális vázát, az 1890-es években divatba jött posztimpreszionizmus és a szecesszió iparművészetének jellemző sémáiban találta meg Rippl-Rónai. Ez a sajátos stíluskeveredés a festészeti és az iparművészeti tevékenység közötti határok elvékonyodását, illetve Rippl-Rónai művészetfogalmának kikristályosodását eredményezte.

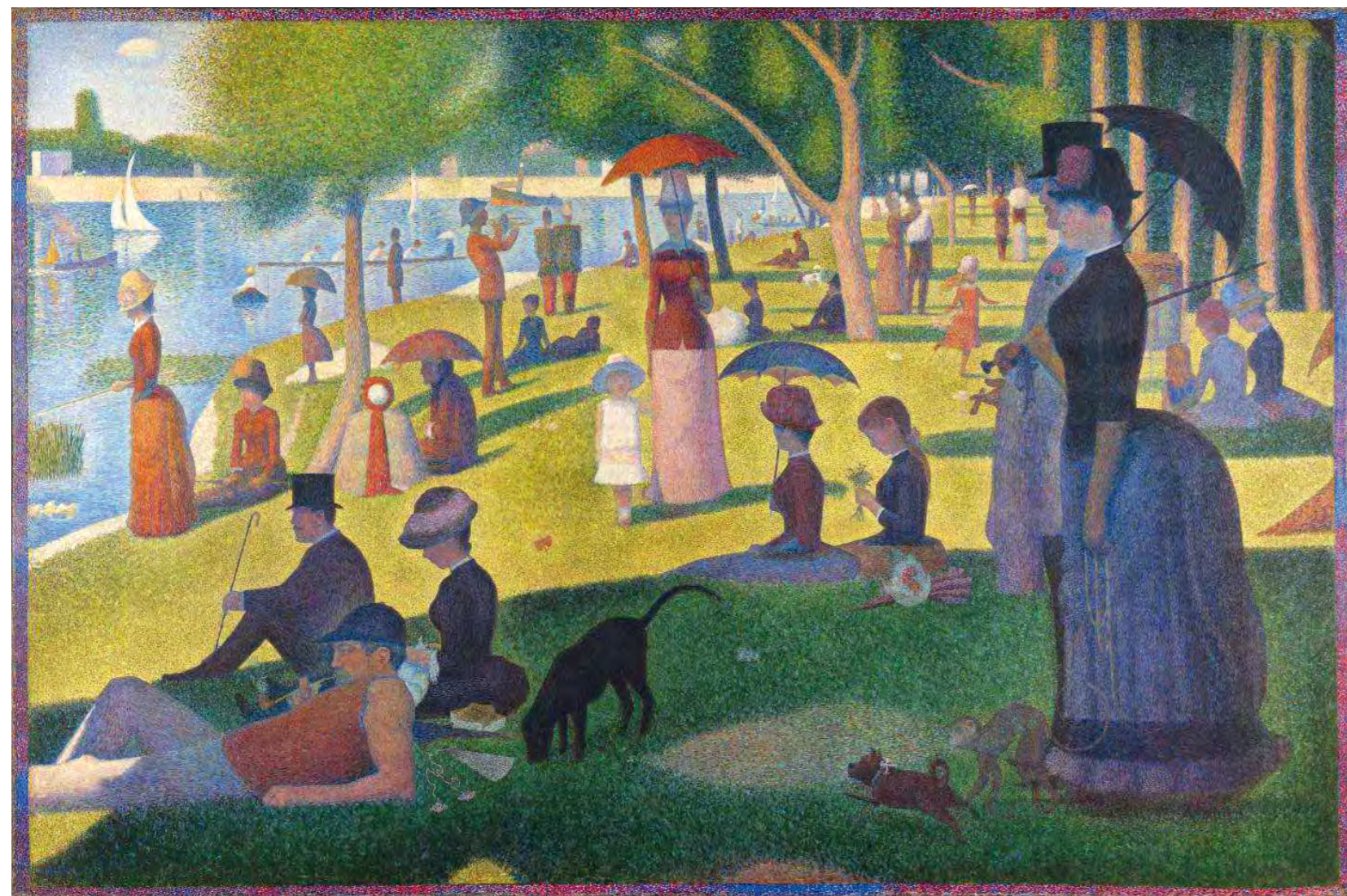
29. Rippl-Rónai József: Egy nagy falfestménynek vázlatja, 1911 körül
Közl: Magyar Iparművészet, 1911, 99. oldal

30. Rippl-Rónai József: Gobelinnek készített olajfestésű terv, 1911 körül
Közl: Magyar Iparművészet, 1911, 99.

31. Rippl-Rónai József: Dekoratív festmény egy magyar kastély számára, 1911 körül
Közl: Magyar Iparművészet, 1911, III. tábla

32. George Seurat: Vasárnap délután Grande Jatte szigetén, 1884-1886
Chicago, Art Institute of Chicago

A fauveizmus és Rippl-Rónai „kukoricás” stílusa

A fauve festészet középpontjában az érzelem és a hangulat állt. Lázár Béla például egyenesen „abstrakt képzeletű művész”-nek titulálta Rippl-Rónait, akinek: „... nem a közvetlen természetbenyomások élményei gyűjtják fel képzeletét, hanem az a szellemi kép, melyet képzelete teremt, alakít, átgyúr, fokoz, újraalkot, egyszerűsít, mely arra kényszeríti, hogy el-elhagyjon, a természet igen sok részletéből elvonatkoztasson, hogy mindent kompozícióihoz idomítson, hogy azt lefesse, rajzolhassa, alakíthassa, ami benne van, ami lelkében kiformalódott, előzetesen, mielőtt még a megfestéshez hozzáfogott volna.”⁹

A festő érzelmein átszűrte hangulatból születő „vad” szín- és formavilág azonban – ahogy azt Rippl-Rónai egy másik méltatója, Malonyai Dezső is hangsúlyozta – eszköz és nem öncél, amely nem tekinthető l’art pour l’art „művészkedésnek”, vagy féktelen individualizmusnak. Sokkal inkább a festészet emancipációjáról van itt szó, melynek során a forma és

a szín megszabadul a „story” vagy anekdota, valamint a festmény modelljéül szolgáló motívum „szorító” béklyóitól. A festményre felvitt forma- és színkonstelláció önálló kifejezési lehetőséggé válik. Független festmény születik, amely sokkal inkább a természettel párhuzamosan létező, sőt annak alternatívájaként, és nem direkt ábrázolásaként működik.¹⁰ A festői eszközök a szín és a forma belső törvényszerűségeit előtérbe helyező alkotásmód először a pointillizmus képviselőinek, elsősorban Georges Seurat végtelenül következetes és tudatos elvein keresztül váltak általános művészeti kérdéssé a 19. század végén. Rippl-Rónai számára sem volt érdektelen ez a megközelítés. Sommásan így fogalmaz visszaemlékezéseiben: „Bennünket nagyon érdekelt.”¹¹ Sőt az 1890-es években Bonnard-hoz és Vuillard-hoz hasonlóan maga is kísérletezett a pointillizmus lehetőségeivel, hatása alatt készült egyik korai főműve, a már említett *Alföldi temető* (1894) is.

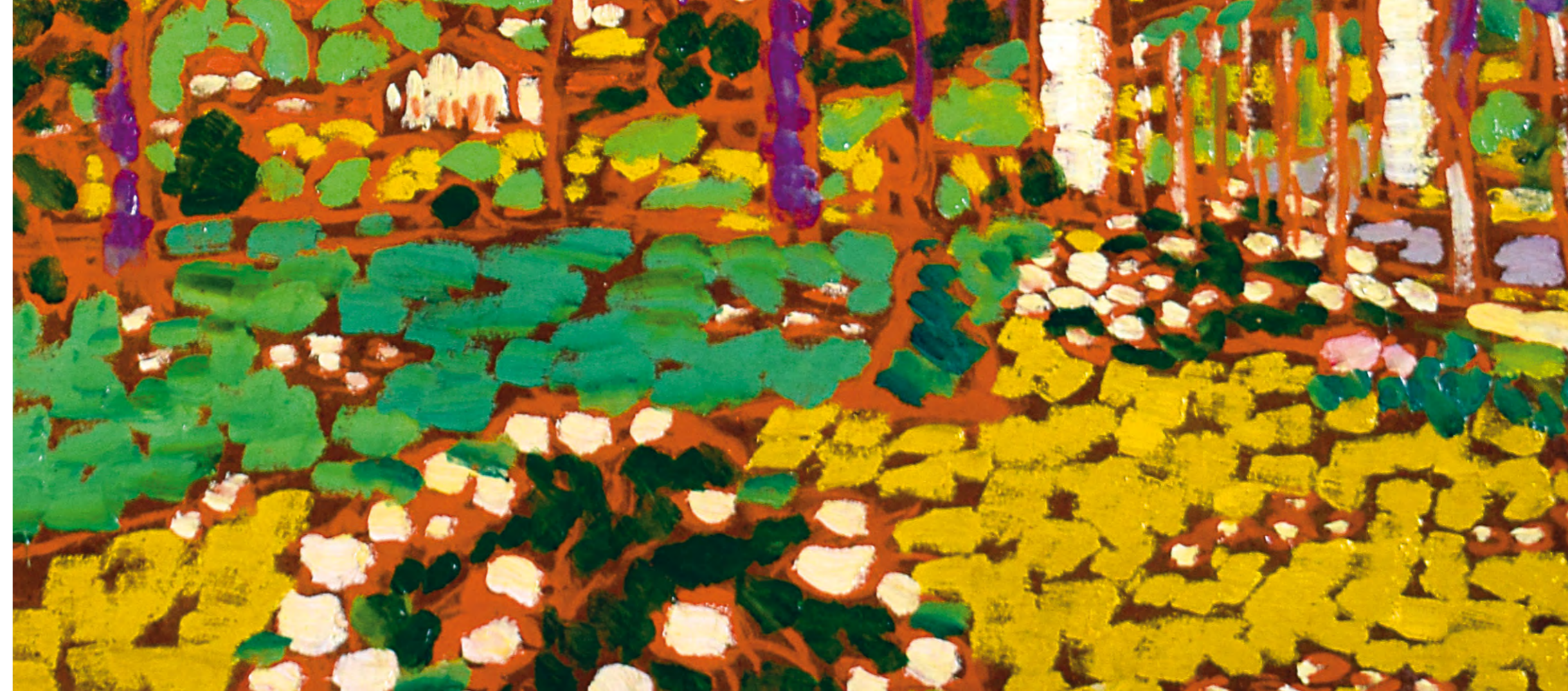
III. FEJEZET

Seurat legfontosabb újítása az egyedi ecsetnyomokra bontott látvány volt: apró ismétlődő ecsetvonásokból álló rácsszerű szerkezet jött létre általa, amely világosan elkülönült az ábrázolás tárgyától. A kép modellje egyfajta „szűrőn” keresztül látható, ami némileg független attól, amit ábrázol. A festmény belső nyelvének ilyen mértékű hangsúlyozása szükségszerűen vezetett az ábrázolási funkció elhomályosulásához, ellenben kiválóan alkalmas volt a szín és fényhatások felerősítésére. Matisse például a következőket írta 1908-ban: „Színekkel gyönyörű hatásokat lehet elérni, amennyiben valaki összetartozásukra vagy ellentétességükre támaszkodik. Gyakran, ha munkához látok, az első alkalommal a friss és felületes benyomásokat ragadom meg. ... A színeknek elsősorban is a kifejezést kell hogy támogassák. ... A színek megválasztásának nincs tudományos alapja, a megfigyelésre, az érzésre, érzékenységem tapasztalataira támaszkodik ...” Majd visszautalva a pointillistákra, valamint Seurat gyakorlatának kötött színhasználatára, velük szembe helyezkedve siet kihangsúlyozni: „Ami engem illet, egyszerűen olyan színeket akarok használni, amelyek érzéseimnek megfelelnek.”¹²

Legfrissebb alkotásaival kapcsolatban egészen hasonló kiindulási pontról beszélt Rippl-Rónai 1911-ben: „... fontos, sőt fontosabb, hogy a színek erejének fokozását megtanuljunk, s ezt a látszólag csak technikai tudományt, de tulajdonképp a művészi előadásnak egy oly módját, mely a festést magasabb rangú művészetté teszi, a készülő műbe feltétlenül

beleadjuk. Iskolában nem lehet azt tanulni, mástól nem lehet elsajátítani, megmondani is nehéz, hogy mi az ... az ember mégis csak magától talál rá a saját, mindig újat próbálgató, kutató, festőjének közepén.”, majd hozzáteszi: „A Nemes Marcell tulajdonában levő néhány ilyen stílusú képem, úgy vettem észre, legutóbb a berlini Secessióban is megtette hatását. Az imént ismertetett módon, friss, tiszta, erőteljes faktúrával vannak festve. – A színharsogást nyilván mai kedélyhangulatom követeli tőlem.”

De a látszólagos szubjektívizmus vagy spontaneitás mögött alapos és tudatos megfontolások rejlenek, melyeket a fauve festők coullioure-i tájképeinek alárajzolásai, vagy épp Rippl-Rónai jellegzetes kontúrozása is bizonyít. A kompozíció tisztasága, a kép szerkezetének egysége legalább olyan fontos e művészek számára, mint a színek intenzitása. Nem véletlen, hogy 1910-ben, amikor Rippl-Rónai Párizsban meglátogatta Matisse kiállítását, egy olyan kép ragadta meg leginkább figyelmét, amely nem a dekoratív színezés, sokkal inkább a világos és átlátható képi szerkezet iskolapéldája. „Majdnem minden nevezetes művét együtt találtam, szó sincs róla, érdekes művészjelenség. Legjobb dolgai közül való az a képe, amelyiken egy nő fésül a másikat, - ez nagyon szép alkotás ...”. Rippl-Rónai Matisse *Női akt fésülőnővel* (1907) című alkotásáról beszél, mely inkább a testek plasztikus értékeit hangsúlyozó, a kép átlátható szerkezetével nyugó le, semmint dekorativitásával.

33. Henri Matisse: Collioure-i tájkép, 1905
New York, MoMA

34. Maurice de Vlaminck: Lombok alatt, 1905
magántulajdon

35. André Derain: Collioure lát képe, 1905
Essen, Museum Folkwang

A dekorativitás és a színek felszabadult játéka mellett tehát, a Fauve-ok és Rippl-Rónai festészetének mélyrétegeiben ott feszült a kép szerkezetének kérdése. De míg Matisse, Braque, Picasso és a fiatal magyar Neósok inkább Cézanne és a primitívek művészetében találták meg a válaszokat égető kérdéseikre, addig Rippl-Rónai sajátos és egyedülálló módon a posztimpreszionizmus, valamint a századforduló iparművészetének sík-dekoratívizmusában kereste a megoldásokat. Bár ő maga is látta a Cézanne és a primitívek művészetének jelentőségét, mégsem követte fiatalabb pályatársai példáját.¹³ „Kukoricás” stílusa a Fauve-ok esztétikájának fényében nyúlt vissza saját, korábbi festészeti és iparművészeti kísérleteihez.

Spitzer Hermann Rippl-Rónai gyűjteménye

Spitzer Hermann textilkereskedőt viszonylag későn, 1923-ban ismerte meg a festő. Ezt bizonyítja *A geszti kastély kertjében* párdarabja, a ma a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonát képező *A geszti kastély Somogyban* (1912) című kép hátoldalának ajánlása: „*A geszti kastély Somogyban. Spitzer Hermann úrnak új barátomnak a lelkes embernek Rippl Rónai [sic] Bp. 1923. febr. 28.*” A gyűjtő és a művész között szövődő barátság eredményeképp Spitzer a családtagjairól készített portrék mellett, tucatnál is több festményt vásárolt a festőtől. Alakja fontos szerepet tölthetett be Rippl-Rónai mecénási körében ezekben az években, hisz a kaposvári mester nevelt lánya visszaemlékezésében külön is említést tett róla a legnagyobb Rippl-gyűjtők között: „*Legrégibb gyűjtői Petrovics Elek, Nemes Marcell, Majovszky Pál, Hatvány Lajos és Kohner Adolf bárók, és az Andrássy és Batthány grófok voltak. A későbbiek közül a legismertebbek Fruchter Lajos, Bedő Rudolf, Wertheimer Adolf, Spitzer Hermann, Frankel József és Selinkó Géza. Ma már gyűjtői annyira elszaporodtak, hogy az aukciókon eladásra kerülő képei mindig vevőre találtnak.*”¹⁴ Spitzer láthatólag arra törekedett, hogy Rippl-Rónai teljes életművét lefedje a festőtől

megvásárolt alkotásokkal. Azonban nem elégedett meg másodrendű művekkel, ha tehetta a mester főműveiből válogatott. Jó ízlését mi sem bizonyítja jobban, minthogy az 1928-ban rendezett Rippl-Rónai emlékkiállítására nem kevesebb mint 10 alkotást kölcsönzött az Ernst Múzeum számára. Közöttük olyan alpműveket, mint az azóta a Magyar Nemzeti Galériába került *Kalapos önarckép* (1897), a *Kossuth-imádó Rippli bácsi*, (1897) valamint a még ma is lappangó *Julius 14-ike Párisban* (1914).¹⁵

A fenti darabok mellett a család tulajdonát képezte tovább az azóta szintén a Magyar Nemzeti Galériába került *A geszti kastély Somogyban* (1912), valamint két magángyűjteményben található remekmű, a Pireneusokban készült *Tájkép* (1899), illetve az ugyancsak 1910 körül, a Róma-villában festett *Műterem intérieur* (1910-es évek) is.

Rippl-Rónai alkotásai a gyűjtő halála után özvegyére szálltak, aki a második világháborút követően letétbe helyezte azokat a Magyar Nemzeti Galériában. Ekkor vásárolta meg a múzeum *A geszti kastély Somogyban*t, míg annak párdarabja, *A geszti kastély kertjében* röviddel később visszakerült a család tulajdonába.

Spitzer Hermann gyűjteményének ma azonosítható Rippl-alkotásai:

1. James Pitcairn Knowles arcképe, 1892
Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

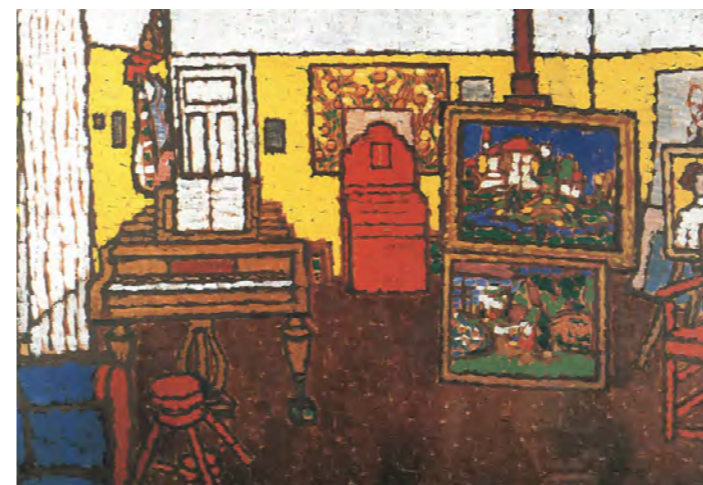
2. Önarckép barna kalapban, 1897
Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

3. Kossuth imádó Rippl bácsi, 1897
Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

4. Tájkép, 1899
magántulajdon (pírenne)

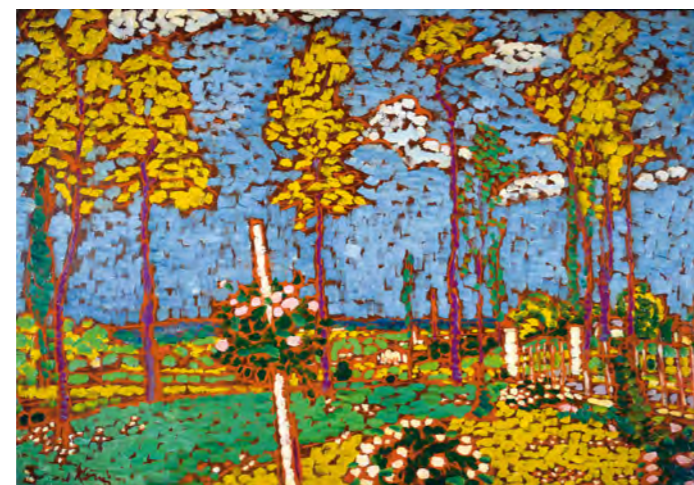
5. Műtermi interieur, 1910-es évek
magántulajdon

6. Kaposvári cirkusz, 1912 körül
magántulajdon

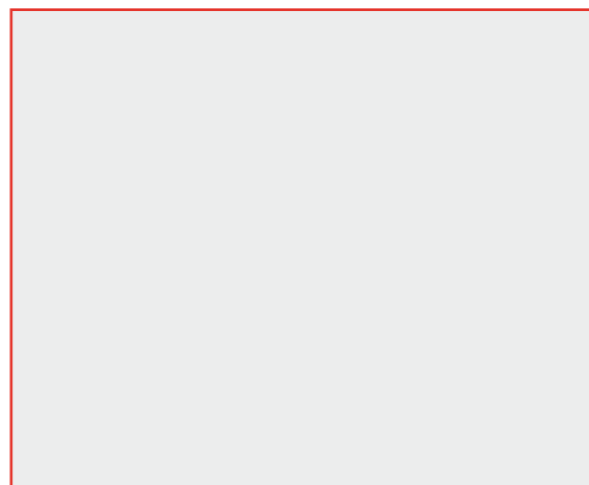
7. A geszti kastély Somogyban, 1912 körül
Budapest, Magyar Nemzeti Galéria

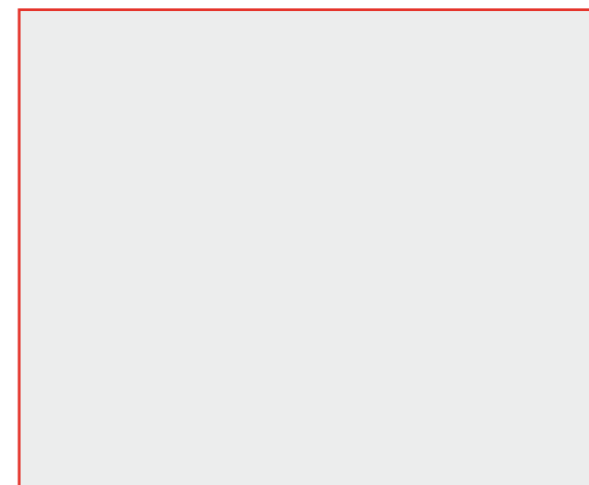
8. A geszti kastély kertjében, 1912 körül
magántulajdon

9. Dobossy Elek katona korában, 1919
Kaposvár, Rippl-Rónai József Múzeum

10. Julius 14-ike Párisban, 1914
lappang

11. Mailloléknál, 1914
lappang (feltehetőleg tus)

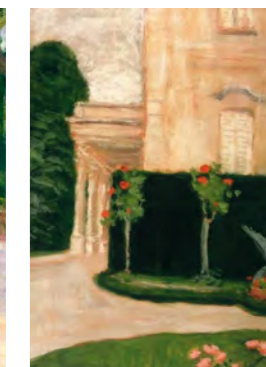
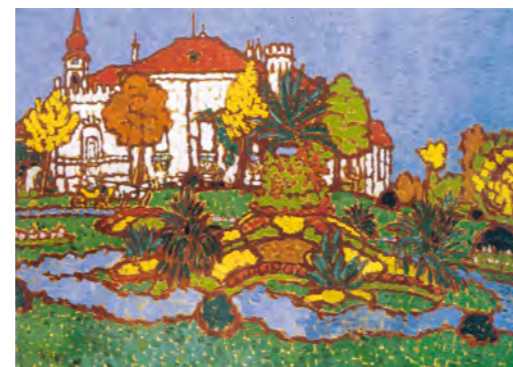

12. Megvertetésem története I.

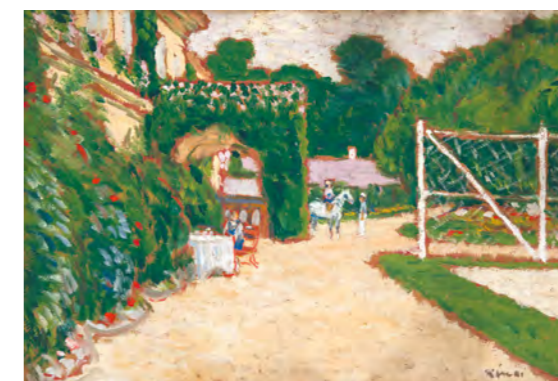
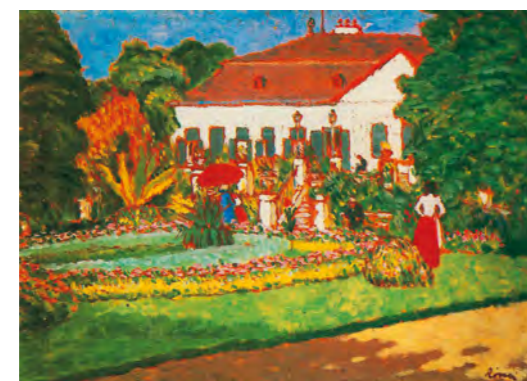
13. Katóka négyéves korában,
1920-as évek, lappang

Rippl-Rónai József és a kastélyok

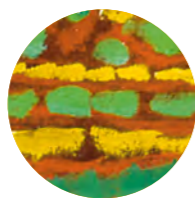

71

71

JEGYZETEK

- 1 Genthon Rippl-Rónai oeuvre-jegyzékében a „*Somssichék kertjében*” címet adta (MKCS-C-1-36/36/2529.) ennek az alkotásnak. A festmény kartonján le is írja a darabot: „*Magas sárga fák, zöld fő, elől rózsakarózat és rózsza. Pöttös.*”.
- 2 Borovszky Samu: *Somogy vármegye. Magyarország vármegyéi és városai.* Budapest, Országos Monográfia Társaság, 1914, 45.
- 3 Genthon István: Rippl-Rónai kiadatlan levelei. In: *Képzőművészeti Almanach 1.* Budapest, 1969, 147.
- 4 Virág Judit: Rippl-Rónai József (1861-1927) Somssich gróf portréja, 1910 körül. Budapest, Virág Judit Galéria, 2022. szeptember, 70. árverés, 64. tétel
- 5 *Rippl-Rónai emlékkönyv. Paris Anella visszaemlékezései Rippl-Rónai Józsefről.* Szerk.: Horváth János, Kaposvár, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2008, 38.
- 6 *Keleti kiállítás.* Budapest, Művészház, 1911. április. A kiállításról bővebben lásd: Passuth Krisztina: Keleti kiállítás a Művészházban. *Művészettörténeti Értesítő*, 2001, 1. 85-102.
- 7 Ady Endre: Rippl-Rónai és csekélységem. *Világ*, 1915. szeptember 19.
- 8 Lázár Béla: Rippl-Rónai József. *Magyar Iparművészet*, 1911, 81-88.
- 9 Lázár, 1911. i.m. 83.
- 10 Jack Flam: Fauveizmus, kubizmus és az európai modernizmus. In.: *Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914.* Szerk.: Passuth Krisztina-Szücs György, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2006, 41.
- 11 *Rippl-Rónai József emlékezései. Beck Ö. Fülöp emlékezései.* Sajtó alá rendezte: Farkas Zoltán, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1957
- 12 Rockenbauer Zoltán: A fauve-os hatások a modern magyar csendéletfestészetben (1905-1914). In.: *Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914.* Szerk.: Passuth Krisztina-Szücs György, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2006, 175.
- 13 Rippl-Rónai József: Bevezető. *Keleti kiállítás.* Budapest, Művészház, 1911. április-május
- 14 Paris Anella, i.m., 2008. 115.
- 15 Spitzer Hermann Rippl-Rónai József képei, a művész emlékkiállításán. Budapest, Ernst Múzeum, 1928. december:
 11. Megverettetésem története I., 1914
 12. Cirkusz, 1910
 14. Mailloléknál, 1914
 - 15-16. Megverettetésem története, II. III., 1914
 129. Dobossy katonakorában, 1919
 164. Katóka négyéves korában, 1923
 184. Julius 14-ike Párisban, 1914
 218. Kalapos önarckép, 1897
 236. Knowles skót festő barátom, 1893
 239. Kossuth-imádó Rippli bácsi, 1897

Kiadta a VIRÁG JUDIT GALÉRIA és AUKCIÓSHÁZ 2022

Foto: Mester Tibor | Katalógus terv: ©Kovács Ildi – Molnár Dénes, KOMOgroup | Nyomás és kötés: Pauker nyomda

